

IŠSIRUOŠIA auštant, stabteli ir žvilgteli atgal. Kambarys pailgas, o lova prie ilgosios sienos užima beveik visą erdvę. Vietoj tualetinio stalelio tarp lovos ir sienos prikalta lenta, o ant ilgosios sienos priešais lovą – trys kabliai. Ten ilgai kabėjo juodas milo sijonas, palaidinė ir šalis. Kėdei vietos nėra. Galvūgalyje – kalendorius. 1938 metų balandžio 23-ioji.

Aukštai viršuje – stoglangis iš keturių dalių. Pro jį matyti dangus ir dalis rytinės viršukalnės, stūksančios virš sodybos.

Už lango kartais praskrenda kirai, viena kita varna, šiandakt ten nutūpė kregždė. Užsiveria durys be rankenos iš vidaus.

Oras lauke tyras, o ryto žara nušviečia kalnų virtinę. Žiema, rodos, nenori paleisti įšalusios žemės rankos. Ji visuomet pralošdavo pavasariui, tačiau dabar ketina kovoti ir nepasiduoti.

Dar daug kur žėri apledėjusios lomos ir kloniai. Nepaisydami vis dar užšalusio vandens, paukščiai pradeda kurtis, o iš uolų virš sodybos pasigirsta pažįstamas pavasario pranašas.

Smėlynuose pavasario darbų imasi didieji plėšikai – triukšmingi, atkreipiantys į save dėmesį, krypuoja skiauterėtosios gagos – mandagios ir paklusnios, nenorinčios maišytis kitiems.

Kelionė sėkminga, ir netrukus ji jau palieka Skridufelio kalną. Pašlaitėje stovi dvaras, iš jo rūksta dūmai. Ryto saulėje žvilga lango stiklas, o jis ateina takeliu jos pasitikti. Žingsniai lengvi, akys švyti. Jo stambi ranka suima josios, o švelni barzda kutena skruostą. Ji sugrįžo namo.

I

BUVAU dar maža, kai mane jis aplankė pirmą kartą. Paukštis, vėliau tapęs neatskiriama mano gyvenimo dalimi.

Jis skleidė sparnus, giedojo, jo buvo pilna krūtinė. Nieko neįtardama maniau, kad taip ir turi būti. Kodėl jis ėmė spraus-tis į gerklę? Mėgino mane uždusinti, naktimis trukdė miego-ti, gulėsi ant manęs ir spaudė. Trikdė gyvenimą ir mane pačią. Atsakymo neradau. Pavasario dienos buvo saulėtos, o paukštis nuolat sklandė.

Saulė pakilusi aukštai danguje. Esu viena ir duodu valią svajonėms. Sėdžiu užuovėjoje, snūduriuoju ir jaučiuosi be galo gerai. Pasigirsta zvimbimas. Iš pradžių girdėti dusliai, tada sti-prėja ir galop įsiveržia į svajonių pasaulį. Baksteli mane ir įsi-brauna į rojų. Mėsinė musė, didelė tarsi pabaisa.

Priblokšta pašoku ant kojų. Ketinu sprukti, bet kelią pa-stoja pikti rabarbarų kotai, o musė toliau mane seka. Ne viena.

Ištisas seserų pulkas žaliais ir mėlynais sparneliais, švytinčiais saulės šviesoje. Spiegdama sušunku:

– Tėti! Tėtuk!

Pajuntu, kaip mane apkabina stiprios rankos. Jos pakelia aukštyn, apsuka ore visą ratą, o prie skruosto priglunda raudona barzda, minkšta ir šilta:

– Šviesele, ką tu veiki darže?

Prisiglaudžiu prie jo, esu šiltų rankų apglėbta ir nugaliu baimę.

Sėdime seklyčioje, pilnoje svečių, tėtis griežia armonika. Klausausi kerinčios muzikos ir pro mažus lango stiklelius žiūriu į kiemą. Nemoku skaičiuoti, tačiau žinau, kad stiklai devyni. Kai per juos skverbiasi blyški vakaro šviesa, jie pasidaro stebuklingai gražūs. Žinau, kada nors mano seklyčioje bus daug tokių langų.

– Ateik, Šviesele, pasisveikink su svečiais! – sušunka stabtelėjęs griežti tėtis. Raudonio nutviekstais skruostais žengiu seklyčios grindimis, kurioms, rodos, nėra galo. Tada prisiminimas nutrūksta.

Dažniausiai būnu su mama, močiute ir seserimis Nina, Gauja ir Gunhilda, tačiau norėčiau būti su tėčiu. Jo pilna visuose kampuose ir užkampiuose – visur jo juokas, paliepimai ir šiltos rankos. Kartais norėčiau, kad jis nekeltų kojos iš sodybos, visuomet būtų namie su manimi. Tik su manimi. Tačiau jis apylinkės seniūnas ir dažnai lankosi kituose kaimuose. Su juo pasikalbėti ir pasitarti atvyksta daug nepažįstamų žmonių.

Be to, jis homeopatas ir turi pilną vaistų krepšį. Šį krepšį jis visada nešiojasi. Ten įvairiausi buteliukai su lašeliais: vieni žali,

kiti rudi, o kai kurie skaidrūs. Niekam nevalia prisiliesti prie krepšio, tačiau man galima stebėti, kai jis dirba su buteliukais. Jis gydo žmones ir gyvulius, todėl dažnai iškviečiamas. Čia atvyksta žmonės ir praleidžia keletą dienų ar net savaitių, gauna tepalo ar lašiukų, o atsidėkodami padeda nudirbti darbus. Vieni svečiai pasakoja niekad negirdėtas istorijas, kiti skaito eiles.

Trobesiai susideda iš keleto dalių. Labiausiai į rytus nutolusioje dalyje stovi svirnas, o į vakarus – dirbtuvės. Man baisūs abu. Svirne kažkas yra, tik aš nežinau kas. Paspalčia užmetu akį, kai tėtis eina pasiimti virvės. Jis mane ragina parodyti tą baisybę, bet aš negaliu. Neinu ir su broliu Ingiu, nors jis sakosi mane apsaugosiąs.

Vasarą svirnas tampa pirklių miegamuoju. Ingiui leidžiama ten įsikelti. Jis patenkintas, kad ten smagiau ir daugiau vietos nei gryčioje. Belangiame svirne – asla. Jame pasakojamos istorijos, o juokas nenutyla iki vakaro. Vien mintis apie svirną kelia šiurpą.

Į dirbtuves taip pat niekad neinu. Ten pasikorė žmogus, ir jis, žinau, atgyja, nors mama tai neigia. Kai temsta, pro dirbtuves skuodžiu strimgalviais, nepasiduodama pagundai žvilgtelėti vidun.

Tą vyriškį yra mačiusi senoji Kristbjorga, ji sako, kad jam iš burnos tįso nukaręs liežuvis. Dar priduria: jis buvo velnio išpera ir pasikorė, kad prajuokintų ir pralinksmintų nelabąjį, o tada nukeliavo tiesiai pas šėtoną, kur jam ir vieta. Apstulbusi klausausi Kristbjorgos, jaučiu, kaip mane apima siaubas, o rankų oda iki pat pečių pasidaro kaip žąsies.

Gryčioje šilta. Mes gyvename viršuje, ten, kur yra langas, o karvės – apačioje, kur tamsu. Tarp aukštų – medinės grindys. Vakaraus prieš užmiegant gera girdėti karves. Kartais vidury nakties apačioje, savo garduose, jos susipyksta. Tada aš išsigąstu ir pašoku. Tėtis sako, kad jos varžosi dėl jaučio, ir pratrūksta kvatotis.

Gryčios gale, kairėje pusėje, miega mama su tėčiu. Su jais gulėjo mažylis brolis. Jis neilgai tegyveno, prieš mirtį tėtis dar spėjo jį pakrikštyti – pavadino Paulmaru. Mama bijo, kad visagalis Dievas bus nepatenkintas, nes jį pakrikštijo tėtis. Močiutė sako, kad viskas bus, kaip ir dera, o amžinybėje Paulmaru pasirūpins senelis.

Nežinau, kuo tikėti. Prieš mirtį senelis buvo visiškai apakęs ir net savimi pasirūpinti nebegalėjo. Tai kaipgi jis turėtų pasirūpinti Paulmaru? Močiutė sako, kad danguje jis išsyk atgavo regėjimą. Įsivaizduoju prie dangaus vartų stovintį angelą, kuris visiems akliems, žengiantiems į dangų, įstato naujas akis. Tik kad ryški šviesa neapakintų senelio naujųjų akių.

Gera sėdėti sodyboje ant akmenimis grįstos tvoros ir spokšoti į dangų: vakaro žaroje matau Paulmarą, jis su mažulyčiais sparneliais. Kad ir kaip stengčiausi, senelis niekur nešmėsteli. Galbūt aš jo su naujosiomis akimis jau nebepažįstu?

Miegu su Kristbjorga, o Nina su samdine Maga. Aš noriu miegoti su Maga, nes ji skaniai kvepia. Naktimis vos galiu sujudėti, nes Kristbjorga ima dejuoti, kad jai sofa visą kūną.

Ingis ir Gauja miega kartu, tačiau ji su juo miegoti nenori, nes jis nuolat bezda. Jis vaiposi priešais Gaują ir sako, kad bezdėti vyriška. Tačiau saugosi, kad jo nepamatytų mama, ir tiki, kad Gauja jo neišduos. Jam atrodo, kad sodyboje per daug

merginų. Tėtis su tuo nesutinka. Jis sako, kad moterų niekada nebūna per daug. Tada primerkia dešinę akį ir kreivai nusišypso.

Gunhilda su močiute miega kartu, o samdiniai – priemenėje. Vienas, vardu Sigurdas, man atrodo, norėtų vesti Magą. Neseniai, grįžęs iš miestelio, jis padovanojo jai skepetaitę. Svaioju, kad kvėpėčiau taip, kaip Maga. Ji graži, šviesiomis kasomis, susegtomis apie galvą tarsi vainikas. Dantys balti ir neįprastai gražūs. Tikiuosi, kad man kas nors padovanos kada nors skepetaitę, galbūt ir ne kartą.

Seklyčios sienos medinės, o grindys iš lentų. Čia stovi keletas kėdžių ir stalas, apdengtas gražiai nunerta staltiese. Ant stalo padėtas islandų tautos draugų organizacijos almanachas, ant kurio nugarėlės pažymėti 1884 metai. Taip pat ten užrašyta MDCCCLXXXIV. Suku galvą, kol tėtis paaiškina, kad tai romėniški skaitmenys, jis mane išmoko juos atpažinti. Man jie patinka, todėl dabar visus skaičius paverčiu romėniškais, tačiau seserys mane bara ir sako, kad aš vis tiek esu neišmanėlė. Paslapčia seklyčioje nušveičiu visus langų stiklus. Čia taip pat stovi rudas porcelianinis, rožėmis išdažytas ąsotis, kurio niekam nevalia liesti. Ant sienos kabo Mergelės Marijos su Kūdikėliu Jėzumi paveikslas.

Sesuo Nina sako, kad Marija bučiuoja Jėzų, bet iš tikrųjų ji kanda jam į ranką. Kodėl tada jos viršutinė lūpa pakilusi ir matyti dantys it šunų, ryjančių džiovintą žuvį? Nina to nepastebi. Sako, mano mintys nedoros. Aš tyliu. Nina galėtų savo kalbomis suėsti žmogų, kuris su ja nesutinka. Iš tiesų reikėtų ją vadinti Ėdike, tik nieku gyvu nedrįstu to išarti garsiai.

Kartais virtuvė pritvinksta dūmų, tokių tirštų, jog moterys, kad ir kaip trintų akis, neištveria. Pirmoji išleikia senoji Kristbjorga. Paraudusiomis akimis ir kosėdama, ji krypuoja link žuvakmenio, suklypusi ant jo vaiko dūmus ir keikiasi.

Pasėlinusi link jos, ištempiu ausis. Mums keiktis nevalia. Dieną pradedame sodybos kieme, atsigręždami į rytus, nusi-
lenkdami ir žegnodamiesi. Tada kalbame rytines maldas. Likusią dienos dalį privalome būti mandagūs, o vakare prieš miegą patikėti save Dievo valiai.

Įdėmiai klausausi. Dabar Kristbjorga keikiasi taip smarkiai, kad aš iš pasitenkinimo net drebu:

– Velniai rautų! Kad tu negautum nė pragare vietos!

Ji daužo sugniaužtais kumščiais ir keikiasi tarp dusinančio kosulio priepuolių. Kristbjorga sugeba ne tik keiktis. Ji pasakoja tokias tikroviškas istorijas apie trolius, kad net plaukai šiaušiasi.

Tada laukan išleikia samdinė Maga, greita, per sujudimą išsileidusiomis kasomis. Ji mosuoja plaukais, bandydama nuo veido išsklaidyti tirštus dūmus. Mama viduje visada lieka ilgiausiai. Ji tyli ir lėtai juda, o jos akys didelės ir niūrios. Norėčiau ją apkabinti ir suspausti, pamatyti, kaip pasikeičia jos žvilgsnis, tačiau to nepadarau. Man atrodo, kad kai buvau maža, ji kur kas dažniau šypsodavosi. Atsimenu jos žavingą juoką. Vieną naktį sapnavau mamą, apsirengusią šviesia suknele, su gėlėmis plaukuose. Ji kvatojosi.

Mama viską prižiūri ir yra už viską atsakinga. Jei ją trukdau klausinėdama, ji pasiūlo imtis virbalų arba išplauti dubenis, todėl stengiuosi nesipainioti ir laikiu progos paklausti tėčio, kai jis grįžta namo. Mama niekada nepasakoja istorijų, užtat dirb-

dama ji dainuoja: dainuoja visur, išskyrus klėtį, nes tai – nelaimės pranašas. Daina, skambanti visoje sodyboje, išduoda jos nuotaiką. Jei skamba *Den tapre landsoldat**, ji jaučiasi gerai, o jei psalmės arba ilgos giesmės – geriausia po kojomis nesipinti.

Temstant per kiemą garsiai braškėdama sulig kiekvienu žingsniu ateina pabaisa – plačiais pečiais, trumpomis kojomis ir kuprota. Ji įkvepia oro, ištiesia galvą ir rodo didelius dantis. Dabar pamatau, kad galva ne viena, o dvi. Pabaisa ima brautis sodybon. Durys neatlaiko spaudimo ir ji jas išplėšia kartu su stogu. Pabaisa visą laiką spokso į mane veriančiomis akimis... dviem, keturiomis, aštuoniomis, šešiolika? Mėginu bėgti, o nejudėdama guliu ant grindų. Tada ji mane sučiumpa...

– Liaukis vartytis ir gulėk ramiai, – išgirstu ir pajuntu, kaip į šoną kumšteli alkūne. Pašoku, visos galvos staiga pradingsta, akys taip pat. – Sėskis ant puodo, mergaite, tau tikriausiai reikia pasiusioti, – sumurma pusiau miegodama Kristbjorga.

Persiverčiu per ją ir susirandu medinį naktipuodį, tačiau užmigti man nepavyksta ir imu Kristbjorgai tyliai pasakoti apie sapną.

– Kuprota ir braškanti, – burba ji. – Tik niekam apie tai nepasakok.

– O kodėl ne?

– Jūrų pabaisa, – atsako ji ir to gana. – Žinau, kad vandenyuose jų gyvena daug ir siaubingų. Ir kuprotų! Dievas su mumis, – vis dar burba ji.

* Nacionalinė danų kareivių daina (čia ir toliau vertėjos pastabos).

- Ką turi galvoje?
- Blogas ženklas, siaubingas ženklas!

Dar norėčiau daug ko paklausti, bet ji susiraukia ir sako man dėtis lyg niekur nieko, nes mano gyvenimui gresia pavojus, mat nuo visų kalbų pabaisa išauga. Kristbjorga užknarkia, o aš guliu išmušta šalto prakaito, kol pagaliau paryčiais sudedu bluostą. Ateinančiomis dienomis negaliu rasti sau vietos. Kristbjorga tikina, kad kuo mažiau galvosiu apie tą ženklą, tuo bus geriau. Jokiais būdais negaliu apie tai kalbėti. Ji prisimerkusi į mane pažiūri ir rimtai taria:

- Aš žinau, ką kalbu, vargšiuke tu mano.

Paskutiniaisiais žiemos mėnesiais atvyksta keliaujantis mokytojas vardu Gudmundas. Man skaityti sekasi kur kas geriau nei seseriai Gaujai. Skaityti katekizmą nėra itin smagu, todėl geriau, jei skaitai gana greitai. Man reikia mokytis kartu su Gunhilda, tačiau verkšlendama nueinu pas tėtį. Paaimanavusi gerą valandą, gaunu sutikimą mokytis su kitais, o Gunhildai tėtis sakosi surasiąs kitą išeitį.

Kristbjorga teigia, kad tėtis tik skatina mano prakeiktą išsidirbinėjimą, kad jis turėtų man pliaukštelėti, o ne nusileisti. Negi tėtis imtų kada ir iškarštų man kailį?

Reikjavike damos griežia vargonais. Jie stovi ant grindų, didumo sulig daug armonikų. Prie jų reikia sėdėti ant specialios kėdės. Šitą ir daug kitų dalykų papasakoja Gudmundas.

Aš nuolat svajoju ir visose svajonėse sėdžiu ant aukštos kėdės viduryje kambario, kur naujutėliais vargonais griežiu vieną dainą po kitos. Jų skleidžiami garsai kur kas labiau kerintys nei tie, kuriuos skleidžia tėčio armonika. Jie tokie gražūs, kad vargonuoju nesustodama.

Šią žiemą mamos akyse slypėjo sielvartas. Kartą išgirdau Gudmundą sakant, kad ji yra didi moteris, o jo balse girdėjosi susižavėjimas. Jis kalbėjo su Kristbjorga. Ji šnekėjosi kaip niekad tyliai, todėl neišgirdau, ką atsakė. Vėliau Gudmundas mamai pasakė, kad ji puikiai dainuoja. Mama truputį išraudo ir pralinksėjo. Tą dieną visame kieme skambėjo *Den tapre landsoldat*.

Mes susilaukėme brolio. Jis didelis ir gražus, vardu Petras Jokūbas. Tėtis iškart pirmą dieną parvežė kunigą, kad jį pakrikštytų. Mama negali pamiršti skubių Paulmaro, kuris nežinia, ar pasiekė Dievo karalystę, krikštynų, todėl ji pati paprašė kunigo atvykti iškart po gimdymo. Mama netgi pavadino kūdikį dviejų apaštalų vardais. Tėčiui atrodė, kad tinkamiausia būtų jį pakrikštyti Jėzumi Kristumi. Tada jis ilgai ir garsiai juokėsi, o mama tylėjo.

Sėdžiu ant akmenimis grįstos sodybos tvoros ir gaudau orą. Paukštis po truputį spraudėsi, o dabar nepajudinamas tūno mano gerklėje. Šiandien Šv. Kryžiaus Atradimo diena – samdinių keitimosi diena. Į namus atvyksta nauja samdinė. Jos vardas Haldora: ji nebejauna, su savimi atsiveda berniuką.

Sigurdas ir Maga sutuoktiniais netapo, nors jis pernai ir padovanojo jai skepetaitę. Apie Kalėdas Ninos lovoje sumažėjo vietos, o kovo viduryje Maga pagimdė berniuką, jis garsiai ir ilgai rėkė. Apie tėvystę niekas neužsiminė, netgi senoji Kristbjorga tylėjo.

Po keleto dienų berniukas buvo pakrikštytas Einaru. Jis buvo tvirtas ir nupenėtas, iki pat pavasario miegojo tarp Ninos ir Magos.

Tėtis išsiunčia Magą. Ji išvyksta į sodybą rytinėje kaimo dalyje, Sigurdas ją išlydi. Prie savo skruostų pajuntu nuo ašarų sudrėkusius Magos skruostus. Vis dar užuodžiu kvapą. Niekas taip nekvepia.

Stoviu lauke, stebiu, kaip vakarėjant taku parjoja Sigurdas, ir pamatau debesyse virš ledyno šmėstelint mažąjį Paulmarą. Visą dieną tikėjaisi, kad Maga sugrįš kartu su Sigurdu, tačiau dabar į jos lovą persikėlė Haldora su berniūkščiu Torarinu, mano bendraamžiu, visa galva mažesniu ir, negana to, raudonplaukiu. Jo ausys atlėpusios. Magos kvapas dinga.

Sesuo Nina su mažuoju Einaru persikėlė į lovą priešais mamą ir tėtį. Naktį, kai jis neramiai miega, juo rūpinasi mama.

Nuo tada, kiek save atsimenu, sekiodavau paskui tėtį lyg šešėlis. Jis man pasakodavo istorijas apie herojus ir nusikaltėlius, skaitydavo apie senovės didvyrius, mokydavo klausyti gamtos ir žiūrėti į ledyną, taip pat pasakodavo apie žoleles.

Jis eiluoja, griežia armonika ir užduoda man skaičiuoti, nes mokėsi gimnazijoje. Tėtis sako, kad visur aplink mus yra dvasios – vienos geros, o kitos ne. Kartais jis įkvepia oro, susiraukia ir nusispjauna. Beveik nieko neatsako, kai paklausiu, kodėl taip elgiasi. Sako baidantis šmėklas. Jis išsineša laukan dalgius, sukiša juos į žemę, nukreipdamas visus ta pačia kryptimi. Taip pat ir grėblių nagus. Taip nori nuo kažko apsaugoti sodybą, bet nuo ko – nesako. Jis supranta ir varnų kalbą, todėl žino, kas dar turi nutikti. Vakarėjant vieną iš vaikų siunčia su ąsočiu pieno prie elfės akmens. Rytis ąsotis visuomet būna tuščias.

Tėtis sako, kad elfams – labiau nei paprastiesiems žmonėms – nevalia įkyrėti, nes jie pavojingesni ir siekia keršto, tokio, su

kuriuo žmonės nėra susidūrę. Tada jis susimąsto, o nedidelės akys nukrypsta į tolius. Žinau, kad jis kai ko nepasako. Gal reiktų paklausti, tačiau tos minties šį kartą atsisakau, nes atsakymo bijau.

Kai tėtis namie, man nieko kito nereikia, bet laiko jis turi ne visiems. Kristbjorga sako, kad jis ne visiems vienodai geras, kad aš jo mylimiausia.

Pernai darbininkas, pasamdytas žiemai, išgaravo per mėnesį. Nuo to laiko tėčiui tekdavo praleisti daugiau laiko namie nei įprastai, todėl jis buvo labai paniuręs. Jei Torarinas ką nors pridaro, tėtis taip pratrūksta, kad šiam tenka bėgti kiek kojos neša.

Torarinas nuo tada, kai pas mus atvyko, gerokai išaugo. Man rodos, jis merkia akį seseriai Gaujai. Lyg kas nuo to pasikeistų. Ji metais už jį vyresnė ir tikrai netekėtų už nieko kito, tik už kokio seniūno ar pirmininko.

Apie savo tėvą, kuris nuskendo, kai Torarinas buvo ketverių, jis žino mažai. Jo seserys ir broliai buvo išskirstyti po kaimus, o Torarinas liko su Haldora.

Nenoriu girdėti blogų jo šnekų apie mano tėtį, nors žinau, kad kai kas yra tiesa. Sunku negirdėti ir Kristbjorgos burbėjimo. Ji sako, kad kai kurie jo lašeliai tokie stiprūs – galėtų pribaugti net ir didžiausius galvijus. Kai imu klausinėti, ji tik pasižiūri į mane paslaptینگomis akimis, kažką sumurma apie telyčią ir supratingai nutyla. Nutyla kaskart, kai noriu sužinoti daugiau.

Dažnai ant Kristbjorgos taip supyktu, kad net norisi jai užduoti. Nusprendžiu daugiau niekad nebesiklausyti tos kvailos bobos paistalų, bet išsyk vėl ištempiu ausis. Galbūt dėl to tiek suku galvą ir niekad nerandu atsakymų. Galbūt todėl, kad mama tokia tyli.